

Archeologisch vooronderzoek Geel – Baantveld

Natasja Reyns, Marijke Derieuw en Marjolein Van Celst

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 163

Aard onderzoek: Prospectie
Vergunningsnummer: 2013/221
Naam aanvrager: Natasja Reyns
Naam site: Geel – Baantveld

Opdrachtgever: IMMPACT Ontwikkeling NV, Generaal Lemanstraat 55 bus 1, B-2018 Antwerpen
Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Barelveldweg 4, B-2880 BORNEM
Terreinwerk: Natasja Reyns en Marijke Derieuw
Administratief toezicht: Alde Verhaert, Agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen, Anna-Bijnsgebouw, Lange
Kievitstraat 111 - 113, bus 53, 2018 ANTWERPEN

Rapportage: All-Archeo bvba
Determinaties: Ma. Marijke Derieuw

All-Archeo bvba
Barelveldweg 4
B-2880 Bornem

info@all-archeo .be
0478 36 57 07
0498 15 84 40

D/2013/12.807/29

© All-Archeo bvba, 2013

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING.....	5
2 ADMINISTRATIEVE FICHE.....	7
3 PROJECTGEGEVENS EN AFBAKENING ONDERZOEK.....	9
3.1 Afbakening studiegebied.....	9
3.2 Aard bedreiging.....	10
3.3 Onderzoeksopdracht.....	11
4 BESCHRIJVING REFERENTIESITUATIE.....	13
4.1 Landschappelijke context.....	13
4.1.1 Topografie.....	13
4.1.2 Hydrografie.....	13
4.1.3 Bodem.....	14
4.2 Beschrijving gekende waarden.....	16
4.2.1 Historische gegevens.....	16
4.2.2 Archeologische voorkennis.....	17
5 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	19
5.1 Toegepaste methoden & technieken.....	19
5.2 Bespreking sporen.....	21
5.3 Afbakende sites.....	24
6 WAARDERING.....	25
6.1 Bewoningssporen uit de middeleeuwen.....	25
6.2 Overige deel van de site.....	28
7 ANALYSE VAN DE GEPLANDE SITUATIE: EFFECTEN.....	29
8 AANBEVELINGEN.....	31
8.1 Adviezen.....	31
9 BIBLIOGRAFIE.....	33
9.1 Publicaties.....	33
9.2 Websites.....	33
10 BIJLAGEN.....	35
10.1 Lijst van afkortingen.....	35
10.2 Glossarium.....	35
10.3 Archeologische periodes.....	35
10.4 Harrismatrix.....	36
10.5 Plannen en tekeningen.....	37
10.6 CD-rom.....	37

1 Inleiding

Impact Ontwikkeling NV zal op het projectgebied een verkaveling van een perceel grond van circa 7904 m² in twee percelen realiseren. Naar aanleiding van deze plannen werd voorafgaand een prospectie met ingreep in de bodem geadviseerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed. Het doel van deze prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein.

Deze opdracht werd op 29 april 2013 aan All-Archeo bvba toegewezen. Het terreinwerk werd uitgevoerd op 23 mei 2013, onder leiding van Natasja Reyns en met medewerking van Marijke Derieuw. De bedoeling van het onderzoek was om binnen het plangebied archeologisch erfgoed te karteren en het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed te lokaliseren, te interpreteren en te waarderen. Op die manier kan advies uitgebracht worden over eventuele vervolgstappen met betrekking tot het archeologisch vrijgeven van het plangebied en het definiëren van eventuele sites die verder onderzocht dienen te worden.

De eindbeslissing over het vrijgeven van de gronden en/of archeologisch vervolgonderzoek ligt bij Agentschap Onroerend Erfgoed.

2 Administratieve fiche

Administratieve gegevens	
<i>Naam van de opdrachtgever</i>	IMPACT Ontwikkeling NV
<i>Naam van de uitvoerder</i>	All-Archeo bvba
<i>Naam van de vergunninghouder</i>	Natasja Reyns
<i>Beheer en plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar van het terrein of aan de provincie Antwerpen
<i>Beheer en de plaats van de vondsten en stalen</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar van het terrein of aan de provincie Antwerpen
<i>Projectcode</i>	2013/221
<i>Vindplaatsnaam</i>	Geel – Baantveld
<i>Locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten</i>	Zie 3.1 Afbakening studiegebied
<i>Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s)</i>	Geel, afdeling 6, sectie G, percelen 621s, 621t en 621w
<i>Kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart op schaal 1:10000</i>	Zie 4.1.1 Topografie
<i>Begin- en einddatum uitvoering onderzoek</i>	23 mei 2013
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
<i>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden, die zijn opgenomen in de vergunning</i>	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Geel – Baantveld
<i>Omschrijving van de archeologische verwachtingen</i>	Zie 4.2.2 Archeologische voorkennis
<i>Wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied</i>	Zie 3.3 Onderzoeksopdracht
<i>Doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep van de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt</i>	Zie 3.2 Aard bedreiging
<i>Eventuele randvoorwaarden</i>	Niet van toepassing
Eventuele raadpleging van specialisten	
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke adviseren door personen die buiten het project stonden</i>	Niet van toepassing

3 Projectgegevens en afbakening onderzoek

3.1 Afbakening studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie Antwerpen, gemeente Geel (Fig. 1), percelen 621s, 621t en 621w (kadaster afdeling 6, sectie G). Het projectgebied is ca. 7904 m² groot en is volgens het gewestplan gelegen in woongebied (0100).

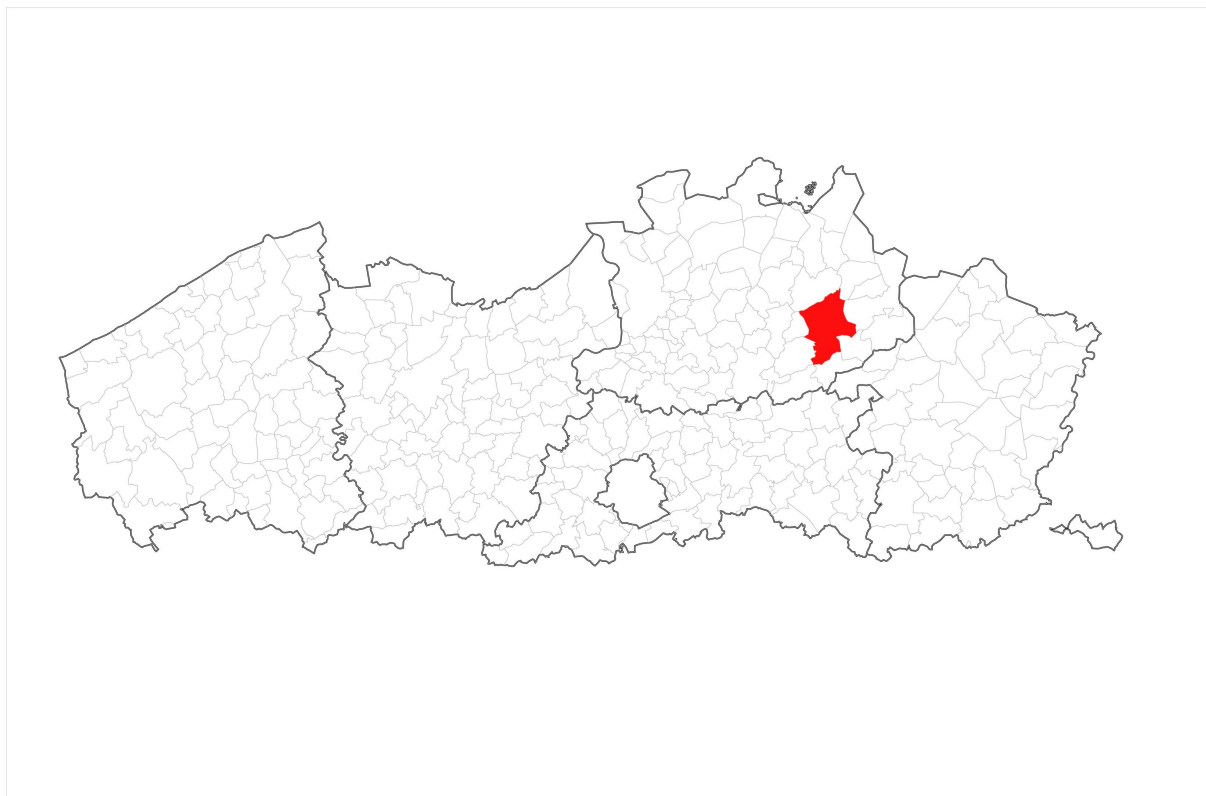

Fig. 1: Situeringssplan Geel

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: Antwerpen
 - Locatie: Geel
 - Plaats: Baantveld
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 192576, 205769
 - 192553, 205871
 - 192666, 205902
 - 192679, 205818
 - 192645, 205779

Fig. 2: Kleurenorthofoto met een situering van het onderzoeksgebied (maps.google.nl)

Het projectgebied (Fig. 2 en Fig. 3) is gelegen ten westen van het centrum van Geel. Ten zuiden loopt Baantveld en ten westen bevindt zich de Dr. Peetersstraat. Het project is gelegen in de nabijheid van de St. Dimphnakapel, het gehucht Elsum en op de uitlopers van een langgerekte rug waar ook de archeologische vindplaatsen Drijzillen, Eikevelden, Cipalstraat en J.B. Stessensstraat gelegen zijn.

3.2 Aard bedreiging

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden. Dit impliceert dat het bestaande bodemarchief grondig verstoord zal worden. Daarom werd een prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden, alvorens de werken van start kunnen gaan.

Fig. 3: Plan bestaande toestand

3.3 Onderzoeksopdracht

De bedoeling van het onderzoek is het vaststellen van de eventuele aanwezige archeologische waarden en deze in relatie tot hun context te interpreteren en zo correct mogelijk te waarderen om de gevolgen van de geplande bedreiging te kunnen inschatten. Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

Een aantal vragen dienden in het bijzonder beantwoord te worden:

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- hoe is de bewaringstoestand van de grondsporen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is de impact van het huidige gebruik van het terrein op het archeologische erfgoed?
- Zijn er structuren/sporen aanwezig op het terrein die in verband kunnen worden gebracht met de werking van een molen?

4 Beschrijving referentiesituatie

4.1 Landschappelijke context

4.1.1 Topografie

Op de topografische kaart is het gebied gelegen op een hoogte van ongeveer 23 m TAW (Fig. 4). Er zijn weinig hoogteverschillen op het terrein zelf waar te nemen. Op ruimer landschappelijk vlak is het terrein echter te situeren op de uitlopers van een langgerekte rug waar ook de archeologische vindplaatsen Drijzillen, Eikevelden, Cipalstraat en J.B. Stessensstraat gelegen zijn.

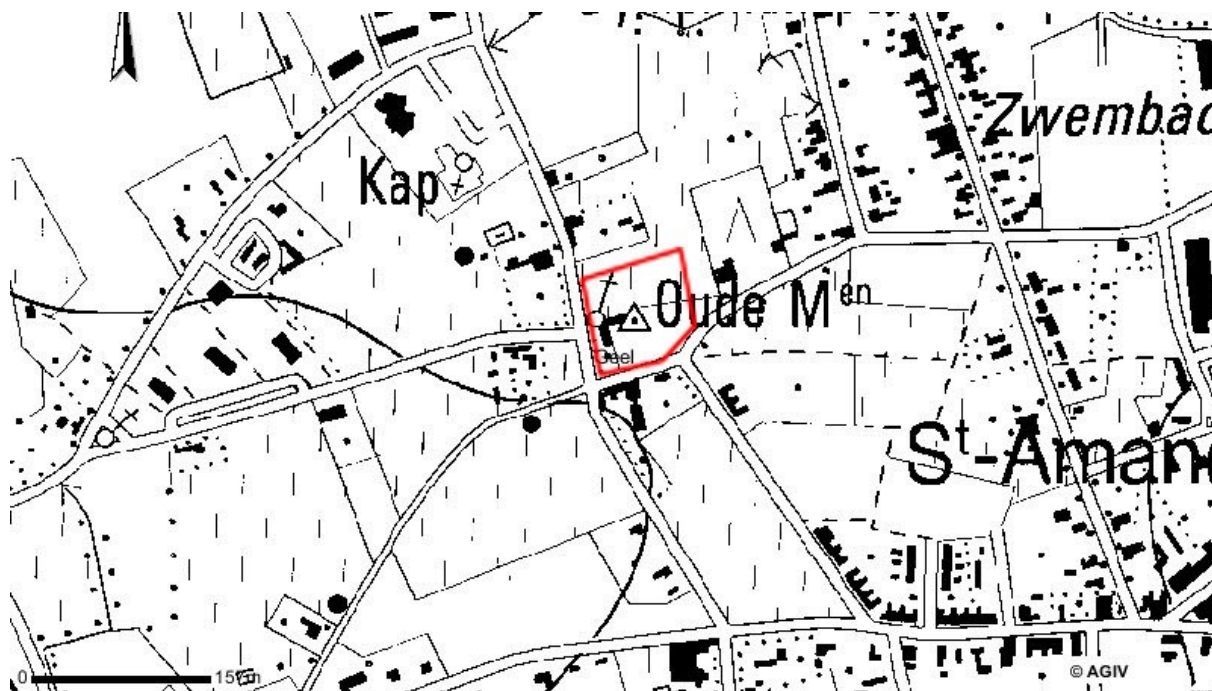

Fig. 4: Topografische kaart

4.1.2 Hydrografie

Het gebied is op hydrografisch vlak gelegen binnen het Netebekken, in de subhydrografische zone Grote Nete van monding Mol Neet (excl) tot monding Grote Laak (excl). Ten oosten, noorden en westen van het onderzoeksgebied bevindt zich de Roosbroekenloop. (Fig. 5)

Fig. 5: Hydrografie

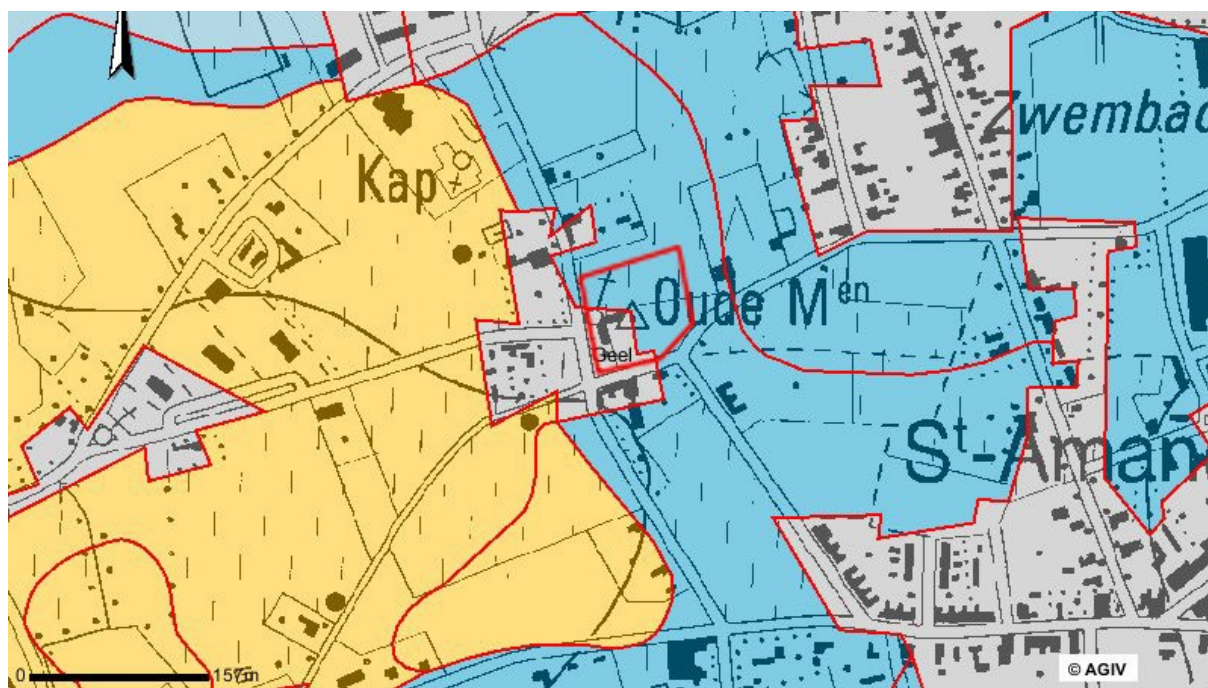

Fig. 6: Bodemkaart (<http://www.agiv.be>)

4.1.3 Bodem

Het gebied is gelegen in de Zandstreek van de Kempen. De geologische ondergrond van het terrein bestaat uit de Formatie van Kasterlee (Kl), gekenmerkt door bleekgroen tot bruin fijn zand met paarse klei-horizonten, licht glauconiethoudend, micahoudend en onderaan kleine zwarte silexkeitjes.¹

¹ <http://dov.vlaanderen.be>

De bodem van het onderzoeksgebied is in het zuidwesten aangegeven als een bebouwde zone (OB). De resterende oppervlakte is gekenmerkt door een matig natte, lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont of plaggenbodem (Sdmy). Meer naar het westen is de bodem gekenmerkt als een matig natte lichte zandleembodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont. (Fig. 6)

De bodem wordt over heel het projectgebied gekenmerkt door een dikke A-horizont rechtstreeks op de C-horizont (Fig. 9). In het zuiden van het terrein was deze circa 60 cm dik, in het noorden circa 50 cm. In één werkput (WP2) was de bodemopbouw verstoord en bestond deze uit twee ophogingslagen (Fig. 8). Waarschijnlijk is het terrein in het zuidwesten dus vergraven geweest.

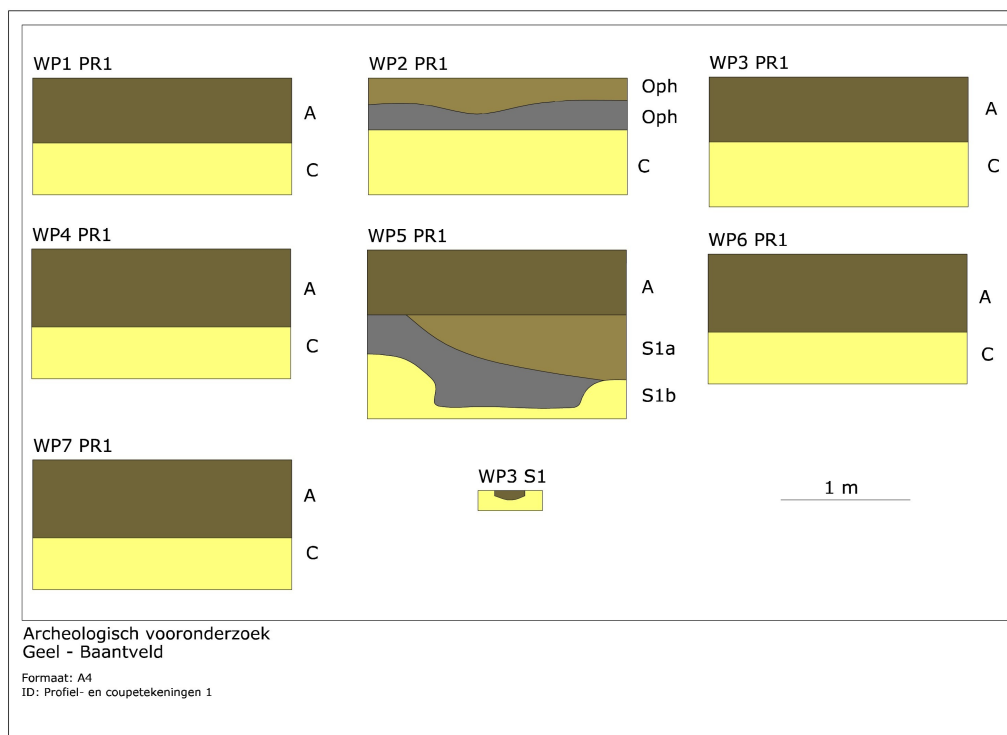

Fig. 7: Profieltekeningen werkput

Fig. 8: WP2PR1

Fig. 9: WP3PR1

4.2 Beschrijving gekende waarden

4.2.1 Historische gegevens

Op historisch vlak is er weinig over Geel gekend van de periode voor de 11de-12de eeuw. Vanaf de 11de-12de eeuw tot 1795 behoorde Geel tot de Heerlijkheid of het Land van Geel en werd in het tweede kwart van de 13de eeuw verheven tot Vrijheid. Mogelijk werd toen rond een marktplaats en een parochiekerk een nederzetting gesticht die door een straat (cf. Nieuwstraat) in verbinding stond met de oudere woonkern rond het bedevaartsoord van St.-Dimpna.

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), kan gezien worden dat het projectgebied gelegen is in landbouwgebied (Fig. 12). Het projectgebied zelf wordt als weiland aangeduid. De straten Baantveld, de Dr. Peetersstraat en de zuidelijk gelegen Tulpenstraat zijn goed te herkennen. Ten westen van het onderzoeksterrein werd op de Ferrariskaart een molen aangeduid. Op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 kan gezien worden dat er een molen, de zogenaamde Elsum Molen, aanwezig was op het terrein (Fig. 11). Deze is op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden echter meer naar het westen te situeren. Hierdoor is de exacte ligging van de molen onduidelijk. De percellering die op beide historische kaarten te zien is, lijkt bovendien aan te sluiten bij de huidige perceelsgrenzen.

Fig. 10: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

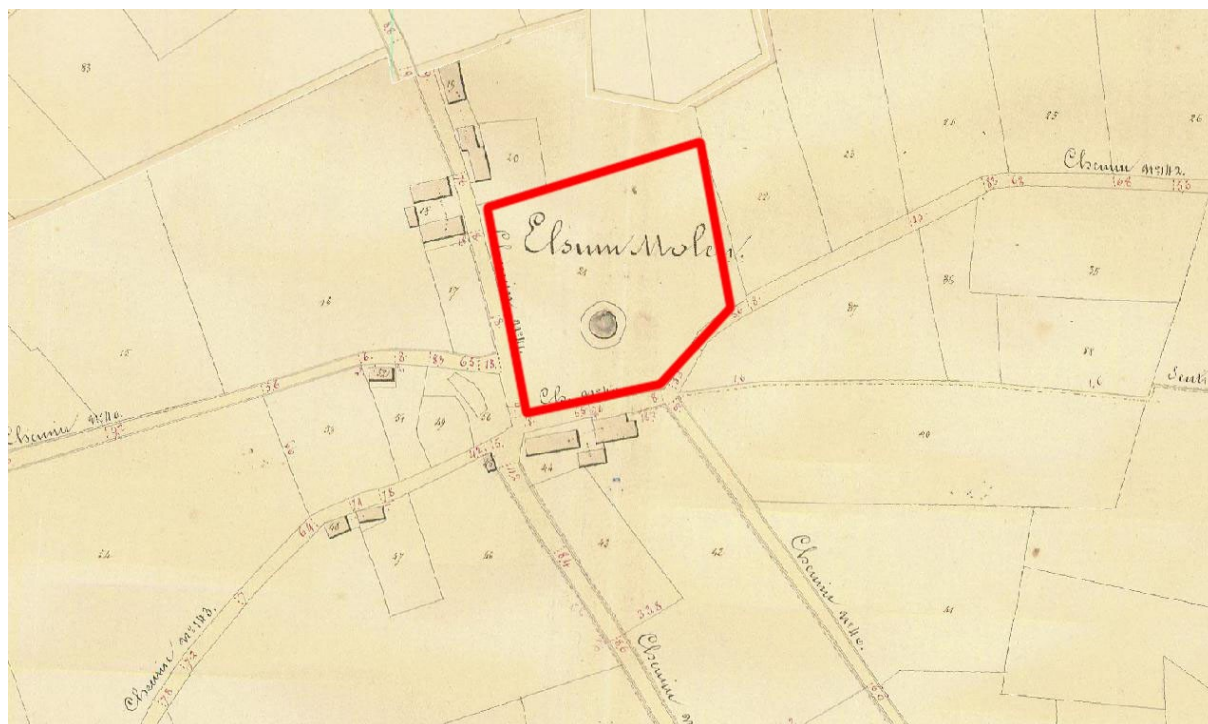

Fig. 11: Atlas der Buurtwegen (<http://www.gisoost.be/atlasbw/>)

4.2.2 Archeologische voorkennis

In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn volgens de Centrale Archeologische Inventaris (Fig. 12) nog geen archeologische waarden aanwezig. In de ruimere omgeving kunnen wel enkele archeologische waarden vastgesteld worden:

- CAI 157024 : Geel - Drijzillen-Rauwelkovel. Op deze site werden sporen uit de volle middeleeuwen aangetroffen, waaronder gebouwplattegronden, waaronder zeven bootvormige woningen. Bovendien werden ook vijf spijkers en twee boomstamwaterputten opgegraven. Voorts werden drie huisplattegronden uit de vroege ijzertijd vastgesteld, net als één zespostenspijker en vier vierpostenspijkers uit deze periode. Op de site bevond zich ook een tweeschepig gebouw van het Alphen-Ekeren type dat in de Romeinse tijd geplaatst mag worden.²
- CAI 157630: volgens de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1777) bevindt zich op Geel - Rozendaal een alleenstaande site met walgracht, die ten laatste uit de 18de eeuw dateert. Deze is eveneens zichtbaar op huidige topografische kaarten en te zien in de huidige percellering.
- CAI101937: onder de Sint-Amandskerk van Geel zouden zich volgens het archief van het IAP sporen uit de middeleeuwen bevinden, die teruggaan op de oude dorpskern van Geel.

Naast Drijzillen, dat op circa 830 m van het onderzoeksgebied ligt, kunnen op de uitlopers van een langgerekte rug ook de archeologische vindplaatsen Eikevelden, Cipalstraat en J.B. Stessensstraat teruggevonden worden.

- CAI 159713: de site Geel - Eikevelden wordt gekenmerkt door bewonings- en begravingssporen uit de ijzertijd. Deze sporen omvatten vier langwerpige gebouwen,

² Bruggeman J. *et al* 2012a, Bruggeman J. *et al* 2012b, Bruggeman J./N. Reyns 2012, Reyns N. *et al* 2011

enkele spijkers of bijgebouwen, twee erfscheidingen (greppels) en één kringgreppel van een grafheuvel die vermoedelijk uit de vroege of midden-ijzertijd dateert.³

- CAI 100519: in de J.B. Stessenstraat werden bewoningssporen uit de overgang laat-neolithicum met vroege en midden-bronstijd, de late bronstijd en de volle middeleeuwen aangetroffen. Sporen die aan de hand van het aardewerk in de overgang laat-neolithicum met vroege en midden-bronstijd geplaatst werden, omvatten paalkuilen en greppels. De sporen uit de late bronstijd omvatten waterputten, een afvalput of beerput en enkele bijgebouwen. Een bootvormige huisplattegrond kon in de volle middeleeuwen geplaatst worden.⁴

Op basis van deze gegevens blijken in de wijde omgeving rond het onderzoeksgebied bewoningssporen uit de metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen en recenter aangetroffen. Bovendien werden er ook aanwijzingen van een grafstructuur teruggevonden in Geel – Eikevelden. Aangezien het huidige onderzoeksgebied zich binnen eenzelfde topografische context bevindt, is het mogelijk dat er ook op dit terrein archeologische waarden bevinden. Tot slot dient er rekening gehouden te worden dat er mogelijk resten van een molen aan te treffen zijn op het perceel, hoewel het historische kaartmateriaal elkaar hieromtrent lijkt tegen te spreken.

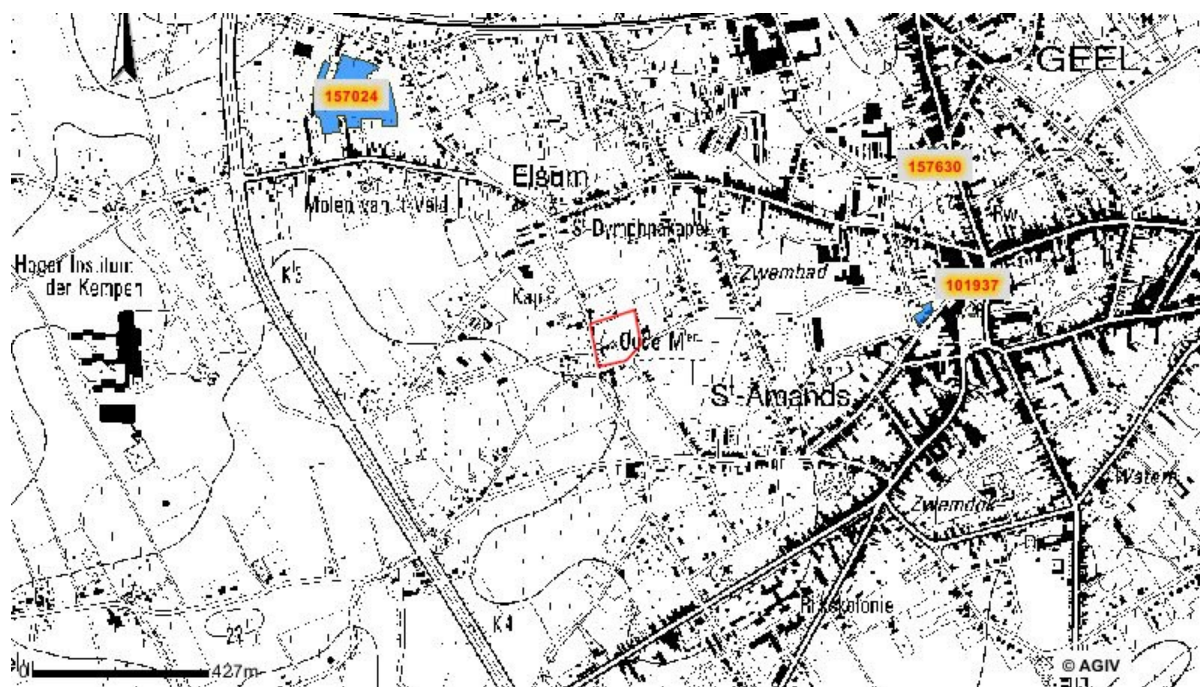

Fig. 12: Overzichtskartaal CAI

3 Mervis D. e.a. 2012: Nederzettingssporen uit de ijzertijd en de middeleeuwen te Geel-Eikevelden Fase 1 (prov. Antwerpen, België), Lunula. Archaeologia Protohistorica XX, p. 161-166.

Mervis D. 2012: De dood nabij. Ijzertijd in Geel, Ex situ. Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie 1, p. 12-15.

4 Ooms J. (ed.) 2006: Intern rapport. Grootschalig archeologisch onderzoek te Geel (augustus 2006).

Deville T., Ooms J. & Annaert R. 2007: Archeologische noodopgraving te Geel (provincie Antwerpen), Lunula. Archaeologia Protohistorica XV, p. 61-65.

5 Resultaten terreinonderzoek

5.1 Toegepaste methoden & technieken

De totale af te graven oppervlakte bedroeg minstens 12,5 % van het te prospecteren terrein, respectievelijk 10 % door middel van proefsleuven en 2,5 % door middel van kijkvensters en/of dwarssleuven. De bovengrond werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau, bepaald door de leidinggevende archeoloog.

Tijdens het onderzoek werd de methode van continue sleuven gebruikt:

- parallelle proefsleuven ononderbroken over het volledige terrein;
- de afstand tussen de proefsleuven bedroeg niet meer dan 15 m (van middenpunt tot middenpunt);
- de minimale breedte van een sleuf was één graafbak breed, in dit geval 2,4 m.

Alle sporen, werkputten en minstens één representatief bodemprofiel per werkput werden fotografisch vastgelegd. De profielen werden zo gekozen dat een overzicht verkregen werd van de bodemopbouw van het volledige onderzoeksgebied. Daarnaast werden alle hoofdmeetpunten, proefsleuven, vlakken, profielen, sporen en aanlegvondsten topografisch ingemeten.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 0,77 ha (7696 m²). Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Onderzoekbare zone: 7696 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van proefsleuven = 10 % of 679 m²
 - Te onderzoeken zone door middel van kijkvensters en dwarssleuven = 2,5 % of 192 m²
- Onderzochte oppervlakte:
 - Aantal aangelegde werkputten: 7 = 930 m²
 - Aantal aangelegde kijkvensters: 2 = 267 m²

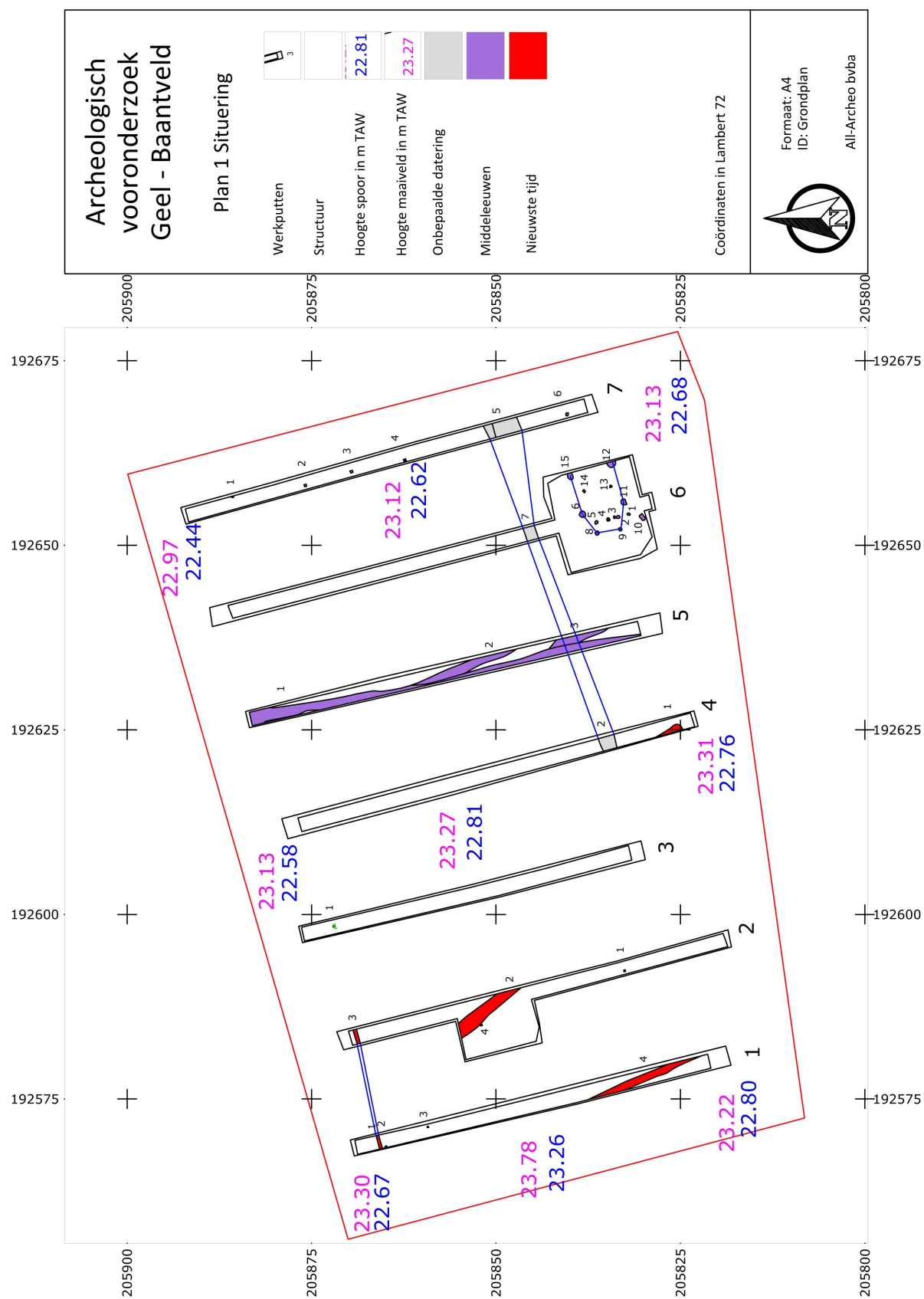

Fig. 13: Situeringsplan

5.2 Bespreking sporen

Greppels

In het westen van het terrein werden, met een tussenafstand van circa 18 m, twee gelijkaardige greppels aangetroffen. Het gaat om WP1S4 en WP2S2. Ze hebben een noordwest-zuidoost oriëntatie, een breedte van circa 1 m en een donkerbruine tot zwartbruine gevlekte vulling (Fig. 14). Een boring toonde dat deze greppel circa 38 cm diep bewaard is. WP2S2 bevatte een wandfragment steengoed uit Raeren. Hoewel deze greppels niet terug te vinden zijn op het historische kaartmateriaal lijken ze op basis van het vondstmateriaal te dateren in de nieuwe of nieuwste tijd.

WP1S1 en WP2S3 vormen samen een circa 40 cm dun greppeltje met bruine gevlekte vulling dat parallel loopt met de rand van het terrein (Fig. 15). Dit is waarschijnlijk een perceels- of afwateringsgreppeltje en kan op basis van stratigrafische relaties geplaatst worden in de nieuwe of nieuwste tijd.

Fig. 14: WP2S2

Fig. 15: WP2S3

In het oosten van het terrein bevinden zich in WP5 drie greppels, die elkaar oversnijden. Het gaat om S1, een greppel met een noord-zuid oriëntatie en S2 en 3, twee greppels met een noordoost-zuidwest oriëntatie die uit S1 vertrekken of er door oversneden worden (Fig. 17). Alledrie hebben ze een bruingele gevlekte vulling en een breedte van circa 1,5 m en lijken ze te interpreteren als erfafbakeningsgreppels. Het aftakken van S2 en 3, van S1, lijkt er op te wijzen dat het gaat om verschillende fasen, mogelijk te relateren aan verschillende bewoningsfasen op het perceel.

Fig. 17: WP5S2 (links) en WP5S1 (rechts)

Fig. 16: WP4S2

Ook deze greppels zijn niet te zien op het historische kaartmateriaal. Hun afwijkend uitzicht tegenover de hiervoor besproken greppels en de samenhang met en zelfde oriëntatie als de

middeleeuwse huisplattegrond (zie verder) doen echter vermoeden dat het gaat om middeleeuwse greppels.

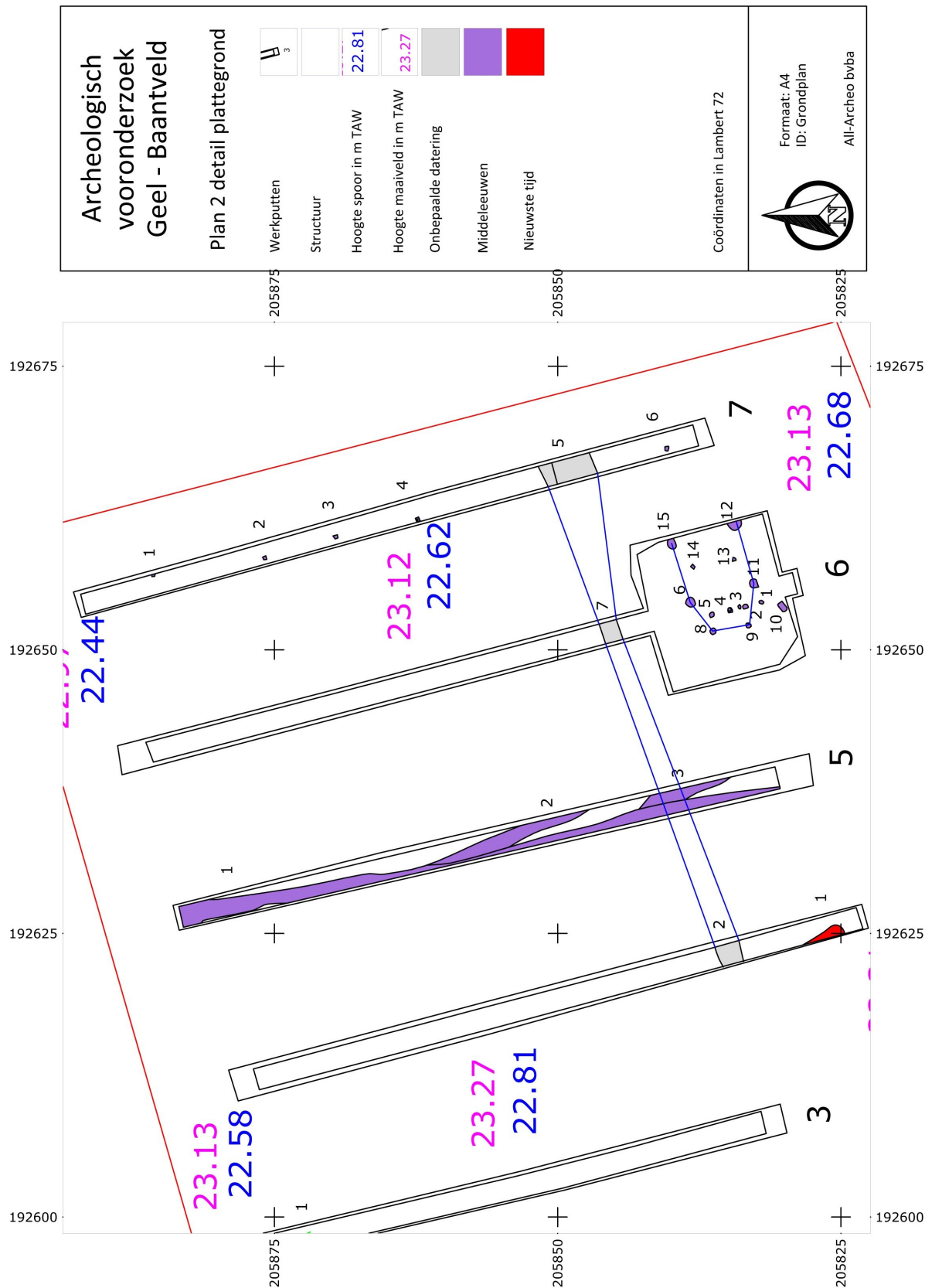

Fig. 18: Detail oostelijke zone

In het zuidwesten van het terrein bevindt zich greppel WP4S2, WP6S7 en WP7S5, een bruingele gevlekte greppel met een breedte van circa 2 m en een noordoost-zuidwest oriëntatie (Fig. 16). In WP7 bestaat deze greppel uit twee lagen: een bruingele gevlekte en een donkere bruinzwart gevlekte vulling. Hier is de greppel dan ook bijna 5 m breed. Bij een boring bleek de greppel in WP6 circa 45 cm diep. De datering van de greppel is onduidelijk. Mogelijk bakent hij een erf af (zie verder).

Kuilen en paalsporen

In het westen van het terrein werden enkele recente paalsporen aangetroffen: WP1S2-3, WP2S1, WP2S4 en WP3S1. Het betreft vierkante paalsporen met een bruingele gevlekte vulling en een zijde van circa 20 cm (Fig. 19). WP3S1 bleek bij couperen circa 6 cm diep bewaard (Fig. 20).

Fig. 19: WP3S1

Fig. 20: WP3S1

In het kijkvenster van WP6 bevinden zich enkele donkere bruin(gele) gevlekte paalsporen. Deze hebben drie verschillende vormen: ten eerste zijn er grote afgeronde rechthoekige sporen (lengte tot 1 m; Fig. 21), ten tweede kleinere ovale sporen (diameter circa 40 cm; Fig. 22) en ten derde kleine rechthoekige sporen (zijde circa 30 cm; Fig. 23). Ze vormen samen een bootvormige plattegrond, typologisch te dateren in de volle middeleeuwen (zie het hoofdstuk Waardering voor vergelijkingsmateriaal). WP6S6 bleek bij een boring circa 36 cm diep bewaard.

WP7S1-4 en WP7S6 zijn zes sporen op een noord-zuid georiënteerde rij die gelijkaardig zijn aan de kleine vierkante paalsporen van de huisplattegrond.

Fig. 21: WP6S11

Fig. 22: WP6S8

Fig. 23: WP6S13

5.3 Afgebakende sites

Op basis van de resultaten van het terreinonderzoek werd een site afgebakend. Het gaat om paalsporen uit de middeleeuwen en mogelijk ook een greppel, die te situeren zijn in het oosten van het terrein. De datering van de sporen in de middeleeuwen is gebaseerd op de vormtypologie van de aangetroffen plattegrond. Sommige van de paalsporen vormen namelijk een bootvormige plattegrond. Het areaal waarbinnen de plattegrond zich situeert, lijkt afgebakend te worden door een erfafbakeningsgreppel, die zelf minimaal drie fasen lijkt gekend te hebben.

De rest van de aangetroffen sporen, voornamelijk te situeren in het westen van het terrein, lijken in hoofdzaak te dateren in de nieuwe en nieuwste tijd en omvatten voornamelijk (perceels)greppels en paalsporen.

6 Waardering

6.1 Bewoningssporen uit de middeleeuwen

De aangetroffen sporen dateren in de middeleeuwen en omvatten paalsporen en greppels. Sommige van de paalsporen vormen een bootvormige plattegrond. Ze bevinden zich in het oosten van het terrein.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
 - De bewaring van de sporen is goed.
 - Het terrein blijkt nauwelijks verstoord.
- Conservering
 - De conservering van het aanwezige bodemarchief blijkt goed.

Inhoudelijke kwaliteit

Het gaat om verschillende paalsporen, te dateren in de middeleeuwen, waarvan sommige een bootvormige plattegrond vormen. Deze is waarschijnlijk te dateren in de volle middeleeuwen. Het gaat om een plattegrond met een breedte van circa 6,6 m en een lengte van minstens 9 m. De plattegrond is waarschijnlijk driebeukig en heeft minstens twee gebintestijlen op rechte lijn. De plattegrond neemt dezelfde oriëntatie aan als de greppel die er naast ligt, met name licht noordoost-zuidwest. Enkele honderden meter ten noordwesten van het huidige onderzoeksgebied ligt de site Geel-Drijzillen. Hier werden zeven gebouwplattegronden, vijf bijgebouwen, twee waterputten en enkele greppels uit de volle en de late middeleeuwen aangetroffen. De woongebouwen zijn bootvormig en drieschepig, maar allen van andere types dan de hier aangetroffen plattegrond.⁵ Mogelijk staan beide sites in relatie tot elkaar.

In de omgeving zijn, naast te Geel – Drijzillen, ook elders bewoningssporen vastgesteld uit de volle- en late middeleeuwen. De site Geel – J.B. Stessenstraat leverde een noordwest-zuidoost georiënteerde plattegrond van een bootvormig gebouw op, die gedateerd wordt in de 10de tot 11de eeuw. De site is gelegen op de zuidoostelijke flank van een groot dekzandplateau dat de valleien van de Grote Nete en de Molse Nete begrenst en bevatte, naast volmiddeleeuwse sporen, ook sporen uit de metaaltijden. De bodem bestaat er uit matig droge zandgronden, afgedekt met een plaggendeek.⁶

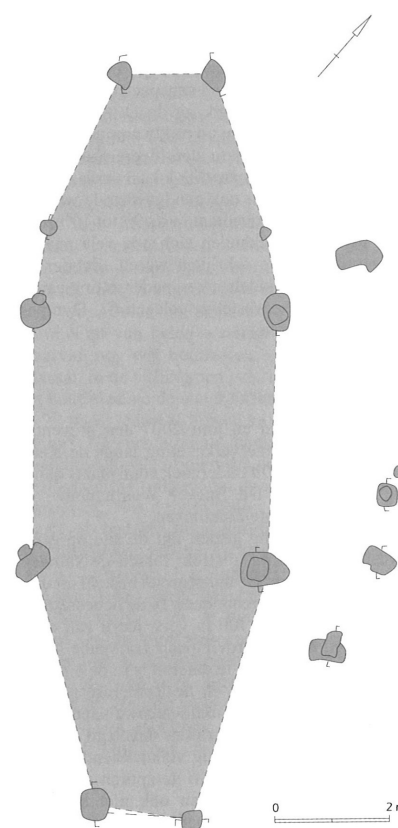

Fig. 24: Huisplattegrond Geel - J.B. Stessenstraat (Annaert 2009: 71, fig. 11)

⁵ Bruggeman 2012b.

⁶ Annaert 2009: 70-72

In het zuidelijke deel van het terrein tekende zich een zuidoost-noordwest georiënteerde plattegrond af van een bootvormig gebouw van 13,25 x 4,7 m (Fig. 24). Op basis van gelijkaardige voorbeelden uit Hove en Brecht, kan de plattegrond gedateerd worden in de 10de-11de eeuw. Tot de volmiddeleeuwse bewoningsfase horen ook twee waterputten. Vermoedelijk is hier de oostelijke rand van de volmiddeleeuwse nederzetting aangesneden die zich ontwikkelde rond de meer westelijk gelegen Sint-Dymphna-kerk die van vroegmiddeleeuwse oorsprong is.⁷

Andere attestaties van middeleeuwse bewoning in Geel in de omgeving, met name in Rauwelkoven, betreffen paalsporen van een woning en een afvalkuil uit de middeleeuwen. De site werd echter niet wetenschappelijk opgegraven.⁸ Een andere site eveneens ter hoogte van het toponiem Rauwelkoven leverde een houten boomwaterput op uit de volle middeleeuwen, waarbij, via ¹⁴C-datering, een datering bekomen werd tussen de tweede helft van de 11de en de tweede helft van de 13de eeuw.⁹ Recentelijk werden ook resten uit de middeleeuwen vastgesteld op de site Geel – Eikenvelden,¹⁰ en te Geel – Cipalstraat.¹¹

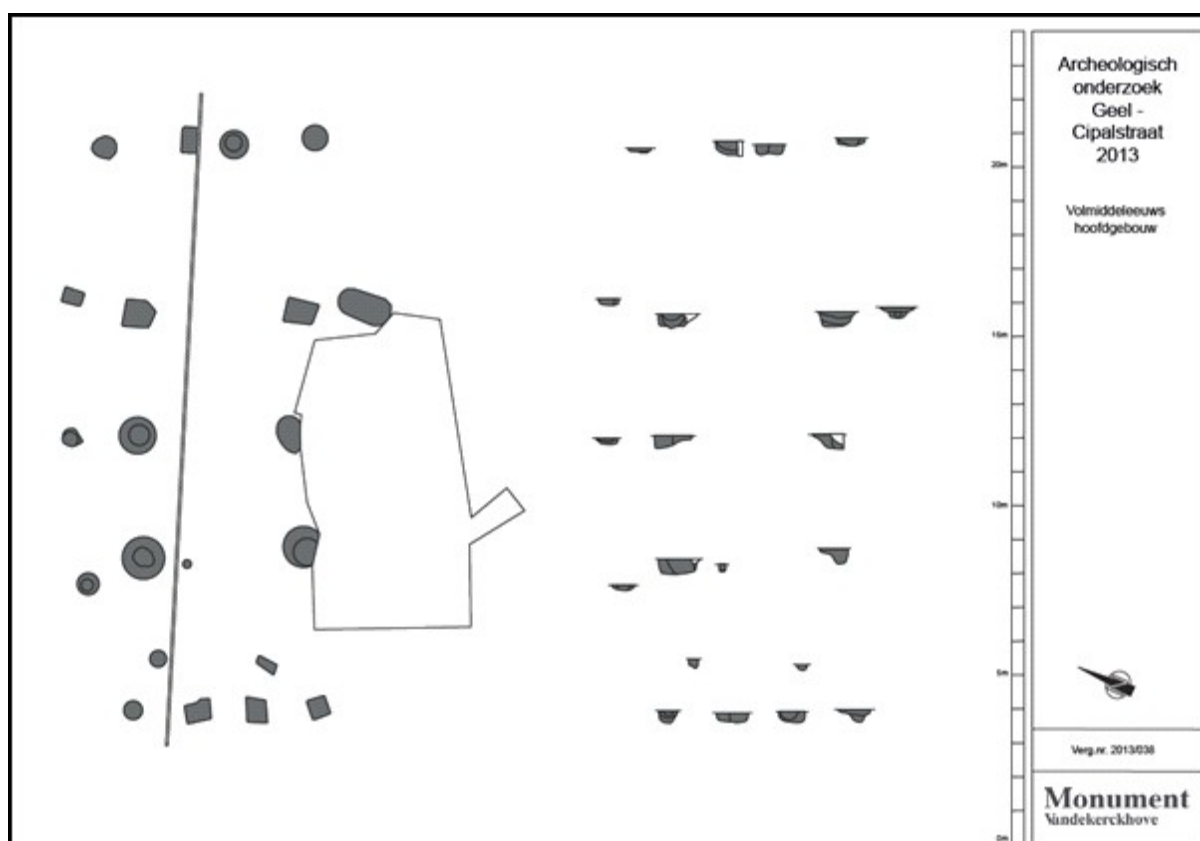

Fig. 25: Grondplan en doorsnede middeleeuwse plattegrond van de site Geel – Cipalstraat (Scheltjens in voorbereiding)

Op de site Geel – Cipalstraat werd een huisplattegrond aangetroffen (Fig. 25). De structuur is een noordoost-zuidwest georiënteerd, driebeukig hoofdgebouw met een lengte van 18 m en breedte van 9,5 m. De kernconstructie bestaat uit drie gebinten, geplaatst op een rechte staanderrij ter hoogte van de lange zijden en twee sluitpalen ter hoogte van de korte zijden. De plattegrond is opgedeeld in vier traveeën. De structuur kan op typologische basis in de 10de of 11de eeuw gedateerd worden.¹²

7 Annaert 2009: 70-72

8 Bont/Vandenberghe 1985, 190

9 <http://cai.erfgoed.net/cai/locatie.php?l=101874>

10 Mervis *et al.* 2012: 161

11 Scheltjens in voorbereiding

12 Scheltjens in voorbereiding

Een beschouwing van de sites in Geel aan J. B. Stessenstraat, Drijzillen, Eikevelden en Cipalstraat, toont aan dat volmiddeleeuwse nederzettingen aanwezig zijn geweest rond het centrum van Geel.

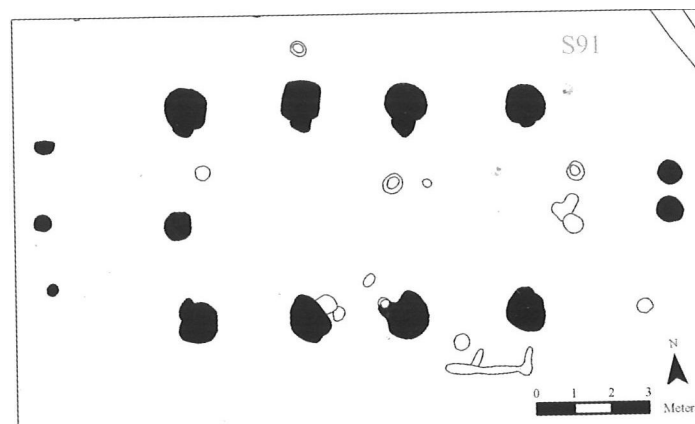

Fig. 26: S91 te Brecht-Hanenpad (Verbeek, Delaruelle en Bunegeneers 2004, Fig 17 p 282)

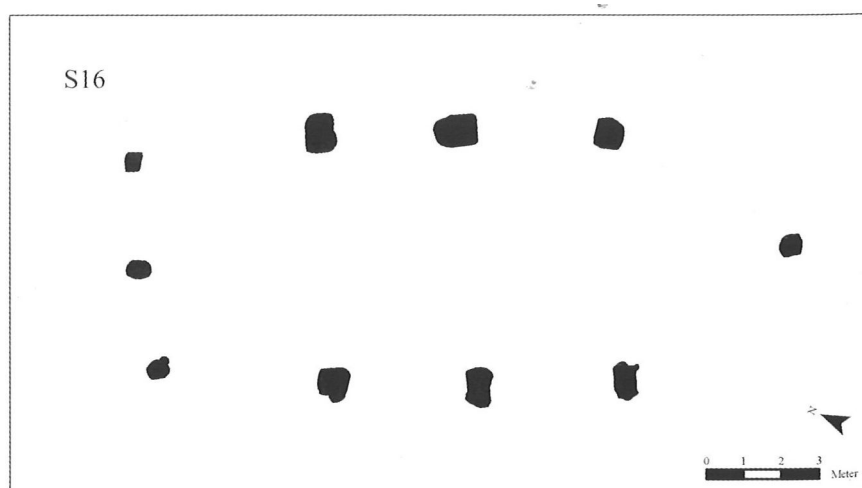

Fig. 27: S16 te Ekeren - Het Laar (Verbeek, Delaruelle en Bungeneers 2004, Fig 25 p 294)

Uit de volle middeleeuwen zijn ten noorden van Geel in Beerse-Mezenstraat en Beerse-Krommenhof bootvormige gebouwen aangetroffen met licht gebogen buitenwanden, waarbij de buitenste palen bijna even diep zijn ingegraven als de gebintestaanders. Net als in Geel-Drijzillen zijn de gebouwen gelegen langs een plaatselijke laagte.¹³

Gelijkaardige plattegronden werden ook nog aangetroffen te Brecht - Hanenpad. Op deze site vond men 19 bootvormige gebouwplattegronden. Van deze lijkt S91 misschien het meest op de plattegrond hier besproken (Fig. 27). Deze plattegrond heeft vier gebinten met aan één kant een nokstaander in de korte zijde en drie paaltjes aan de buitenzijde en aan de andere kant geen nokstaander en twee palen aan de buitenzijde. Dit gebouw heeft een oost-west oriëntatie. De

¹³ Delaruelle/Van Doninck 2010: 14

gebinten werden bij dit gebouw uitgetrokken en gerecupereerd.¹⁴ Dit lijkt te Geel – Baantveld niet het geval te zijn.

Te Ekeren – Het Laar werd tot slot ook nog een gelijkaardige plattegrond aangetroffen (Fig. 26). Deze heeft drie gebintestijlen en aan één kant drie palen op de korte zijde en aan de andere kant één. De oriëntatie van dit gebouw is noordwest-zuidoost,¹⁵ wat dichter aansluit bij de oriëntatie te Geel, net als de drie gebintestijlen. Het lijkt er op dat de plattegrond uit het huidige onderzoek eveneens drie gebintestijlen heeft, maar dit dient verder onderzocht te worden.

6.2 Overige deel van de site

De overige sporen lijken grotendeels te dateren in de nieuwe en nieuwste tijd en omvatten in hoofdzaak (perceels)greppels en verstoringen.

Beleving

Belevingswaarde in functie van schoonheid en herinneringswaarde is niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

- Gaafheid
 - De bewaring van de sporen is goed.
 - Het terrein is nauwelijks verstoord.
- Conservering
 - De conservering van het aanwezige bodemarchief blijkt goed.

Inhoudelijke kwaliteit

De aangetroffen greppelstructuren lijken van inhoudelijke kwaliteit eerder beperkt op archeologisch vlak. Ook de aanwezigheid van de overige sporen heeft slechts een beperkte inhoudelijke kwaliteit.

Het archeologisch onderzoek van het terrein heeft echter wel een inhoudelijke kwaliteit in de zin dat het informatie bijdraagt aan de landschapsarcheologie, en verder ook aan een holistische ‘culturele biografie’ van het landschap. Dit is interessant om de aard, verspreiding en ‘kwaliteit’ van het archeologisch erfgoed te kunnen inschatten.¹⁶

14 Verbeek/Delaruelle/Bungeneers 2004: 282-285

15 Verbeek/Delaruelle/Bungeneers 2004: 294

16 http://www.onderzoeksbalans.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/inleiding

7 Analyse van de geplande situatie: effecten

Door middel van een analyse van de geplande situatie wordt onderzocht op welke wijze en in welke mate de effecten, zijnde de geplande ingreep in de bodem, de aanwezige archeologische waarden zal beïnvloeden. Dit maakt mogelijk om voor de verschillende effecten, adviezen op te stellen.

Fysieke aantasting van archeologische waarden

De geplande werkzaamheden noodzaken een aantal bodemingrepen die tot op zekere diepte het bodemarchief volledig zullen vergraven.

Aantasting ensemblewaarde van archeologische waarden

De ensemblewaarde van de archeologische waarden, die momenteel zeer goed bewaard lijkt, zal door de geplande grondwerkzaamheden sterk aangetast worden.

Degradatie van archeologische waarden

Het aanwezige archeologische bodemarchief blijkt niet tot nauwelijks aangetast door bodemverstorende activiteiten in het verleden, en toont bijgevolg een goede bewaringstoestand. De geplande werkzaamheden zullen dan ook zorgen voor een sterke degradatie van de aanwezige archeologische waarden.

Deformatie van archeologische waarden

Als gevolg van de druk uitgeoefend door de in te planten gebouwen, zal ook een deel van de onderliggende bodem die niet onmiddellijk fysiek aangetast is, gecompacteerd worden. Ook de zware werfmachines zullen de bodem enigszins verstoren in de zones die niet onmiddellijk fysiek worden aangetast.

8 Aanbevelingen

8.1 Adviezen

Op basis van de waardering van de aangetroffen archeologische sporen, structuren en site en een analyse van het geplande grondverzet, worden voor het onderzoeksgebied de volgende opties overwogen:

Bewoningssporen uit de middeleeuwen

Deze site bevat greppels en verschillende paalsporen, waarvan enkele een bootvormige plattegrond vormen. De greppels kunnen geïnterpreteerd worden als erfafbakingsgreppels en lijken te wijzen op een fasering van de bewoningssite. De informatiewaarde van deze site is hoog en de sporen zijn goed bewaard. Mogelijk hangt deze site samen met andere middeleeuwse resten uit de omgeving, zoals de middeleeuwse bewoning die ontdekt werd te Geel – Drijzillen.

Indien bewaring *in situ* geen optie is, wordt een vlakdekkend onderzoek van deze zone voorgesteld. Het areaal dat voorgesteld wordt voor een verder onderzoek heeft een oppervlakte van circa 3850 m².

Overige deel van het terrein

Door middel van het uitgevoerde vooronderzoek werden de verschillende archeologische waarden in voldoende mate in kaart gebracht en geïnterpreteerd. Verder archeologisch onderzoek hiervan lijkt dan ook weinig zinvol. Bijgevolg wordt de vrijgave van dit deel van het terrein geadviseerd.

In totaal wordt een oppervlakte van 3850 m² geadviseerd voor verder onderzoek (Fig. 28).

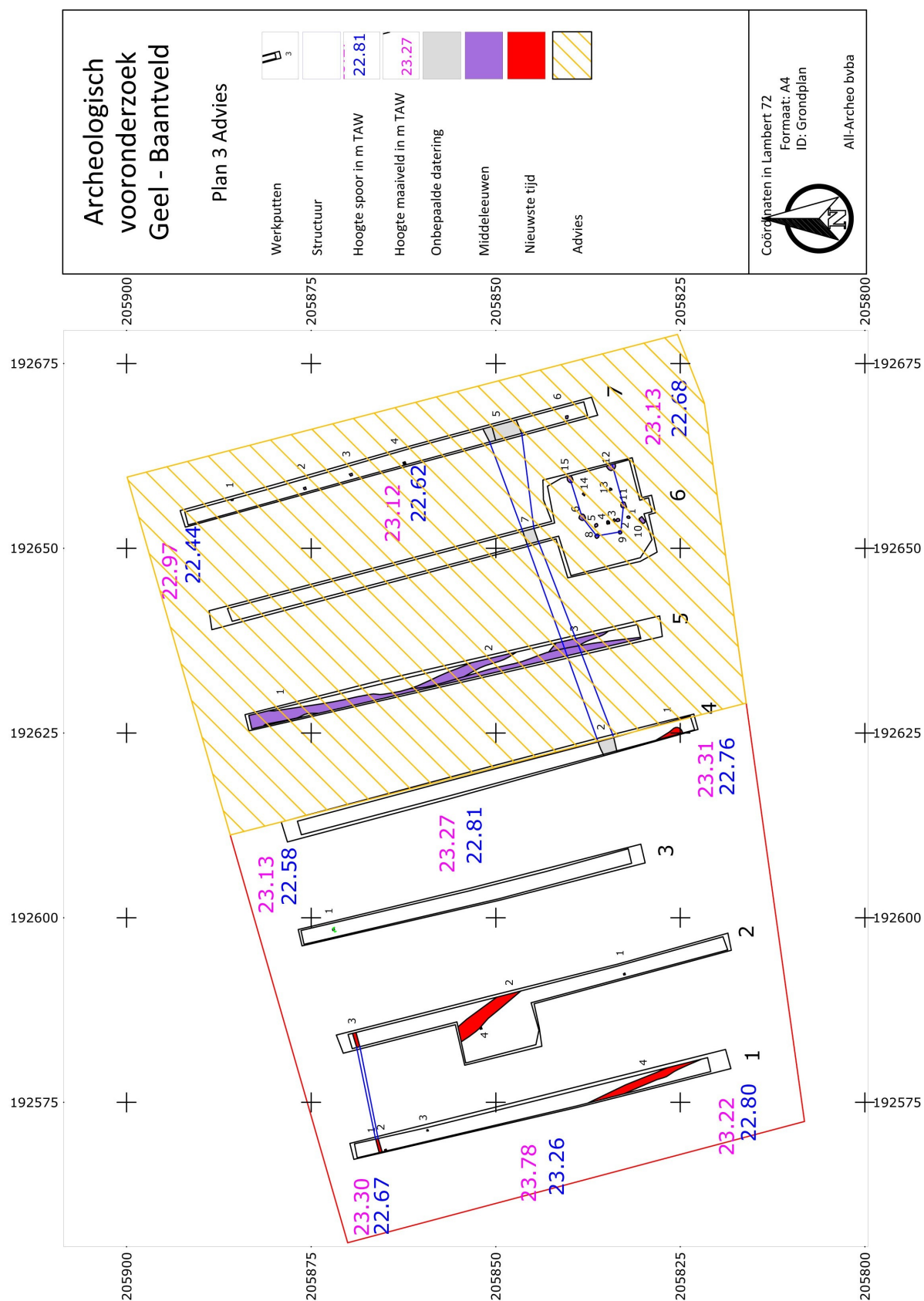

Fig. 28: Advieskaart

9 Bibliografie

9.1 Publicaties

Bruggeman J. *et al* 2012a, Archeologisch onderzoek in Geel, Drijzillen-Rauwelkoven (Antwerpen) *Kroniek. Archaeologia Mediaevalis* 35, 49-55.

Bruggeman J. *et al* 2012b, Archeologische opgraving Geel, Drijzillen-Rauwelkoven. Verkaveling Elsumblok (*Rapporten All-Archeo* 044).

Bruggeman J./N. Reyns 2012, IJzertijdbewoning te Geel, Drijzillen-Rauwelkoven (prov. Antwerpen, België), *Lunula. Archaeologia Protohistorica* XX, 155-157.

Reyns N./M. Derieuw/J. Bruggeman 2011, Archeologisch vooronderzoek Geel, Drijzillen - Rauwelkoven Verkaveling Elsumblok (*Rapporten All-Archeo* 026).

Scheltjens, S., in voorbereiding: *Archeologische opgraving Geel Cipalstraat (prov. Antwerpen)*.

Verbeek C./S. Delaruelle/J. Bungeneers (ed.), 2004: *Verloren voorwerpen. Archeologisch onderzoek op het HSL-traject in de provincie Antwerpen*, Antwerpen.

9.2 Websites

Agentschap voor geografische informatie Vlaanderen (2013)
<http://geo-vlaanderen.agiv.be/>

Centraal Archeologische Inventaris (2013)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2013)
<http://dov.vlaanderen.be>

GIS Oost-Vlaanderen, Geografisch informatiesysteem – Provincie Oost-Vlaanderen (2013)
<http://www.gisoost.be/atlasbw/>

Nationaal geografisch instituut (2013)
<http://www.ngi.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2013)
Vlaams instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
<http://www.onderzoeksbalans.be>

10 Bijlagen

10.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel

10.2 Glossarium

Ex situ	Tegenovergestelde van in situ.
Hydrografie	Beschrijving van de fysische eigenschappen van waterlichamen en het aangrenzende land.
In situ	Term gebruikt voor de aanduiding van archeologische resten die in dezelfde toestand worden teruggevonden als ze in het verleden door de mens zijn achtergelaten.
Off-site	Sporen die niet onmiddellijk aan een site kunnen toegewezen worden.
Onderzoeksgebied	Deel van het plangebied dat onderworpen is aan een archeologisch (voor)onderzoek.
Plangebied	Het terrein waarop een bodemversturende activiteit wordt gepland of uitgevoerd.
Spijker	Bijgebouw dat dienst doet als opslagplaats.

10.3 Archeologische periodes

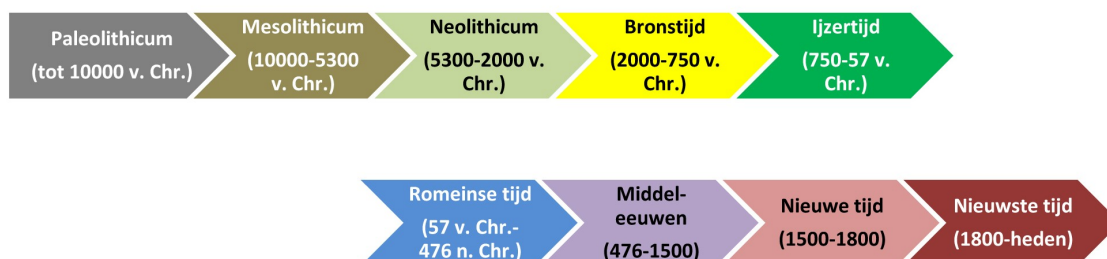
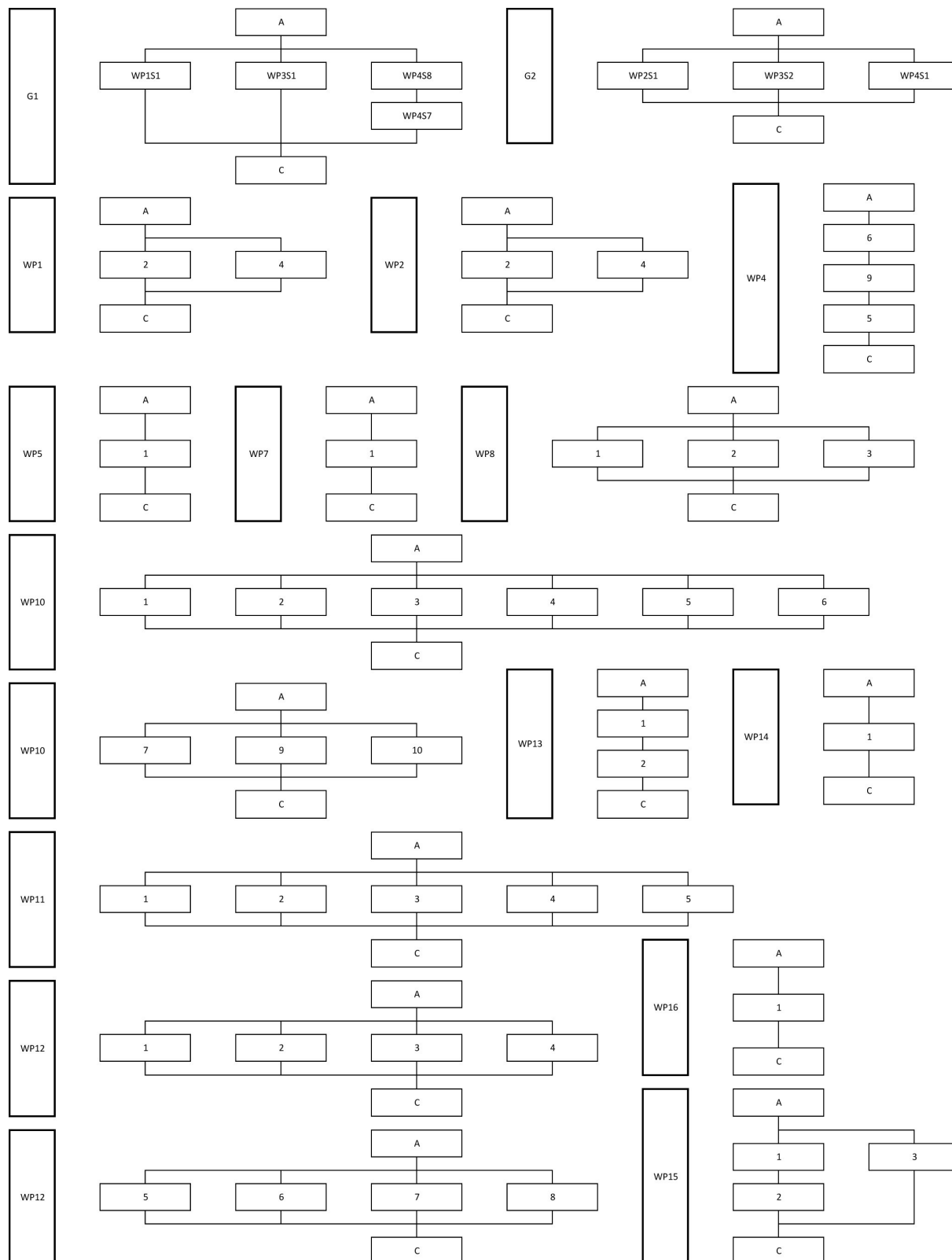

Fig. 29: Archeologische periodes

10.4 Harrismatrix

10.5 Plannen en tekeningen

Plan 1: Situering

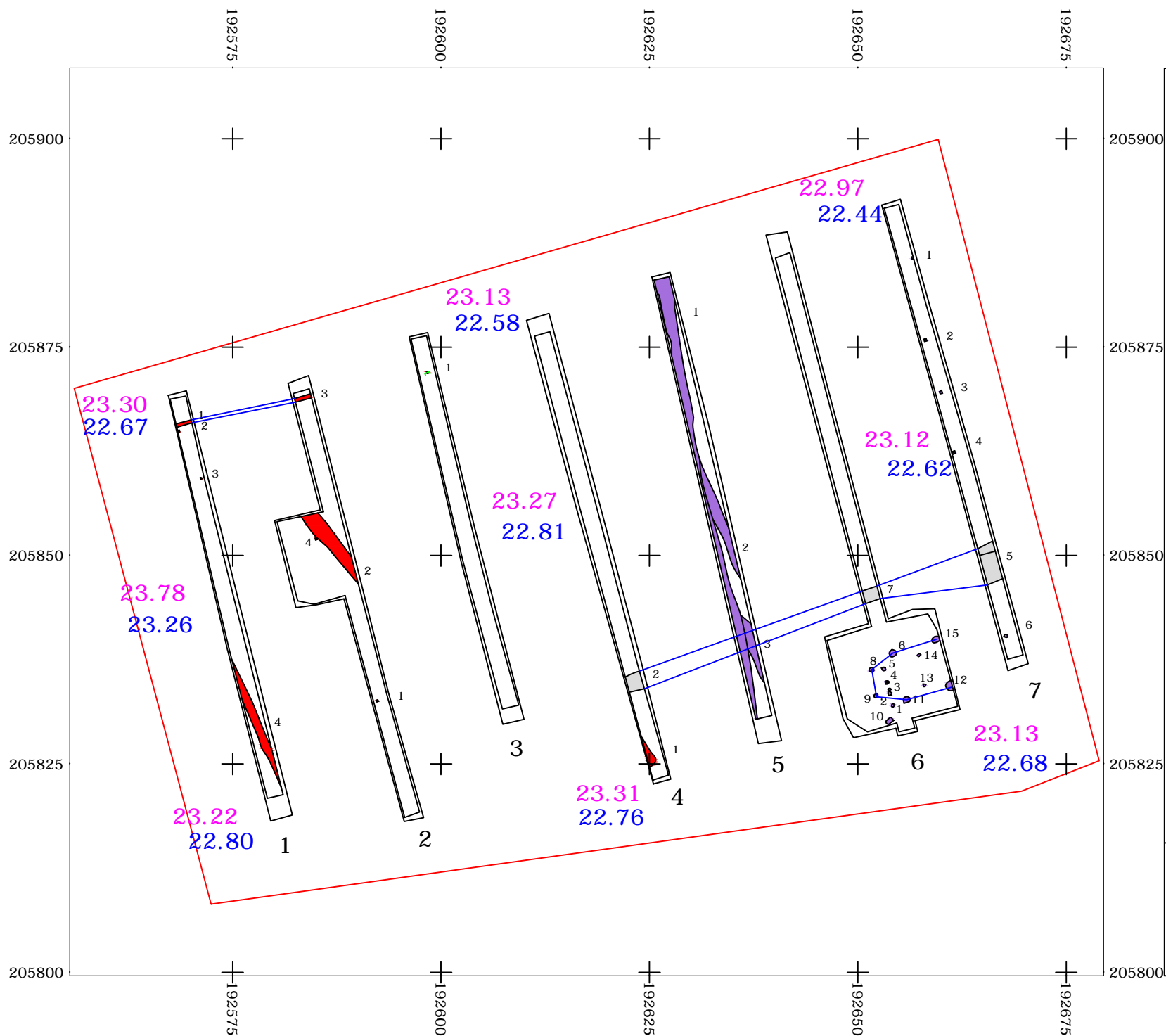
Plan 2: Detail plattegrond

Plan 3: Advies

Tekening 1: Profiel- en coupetekeningen

10.6 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch vooronderzoek Geel - Baantveld

Plan 1 Situering

Werkputten

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

Hoogte maaiveld in m TAW

Onbepaalde datering

Middeleeuwen

Nieuwste tijd

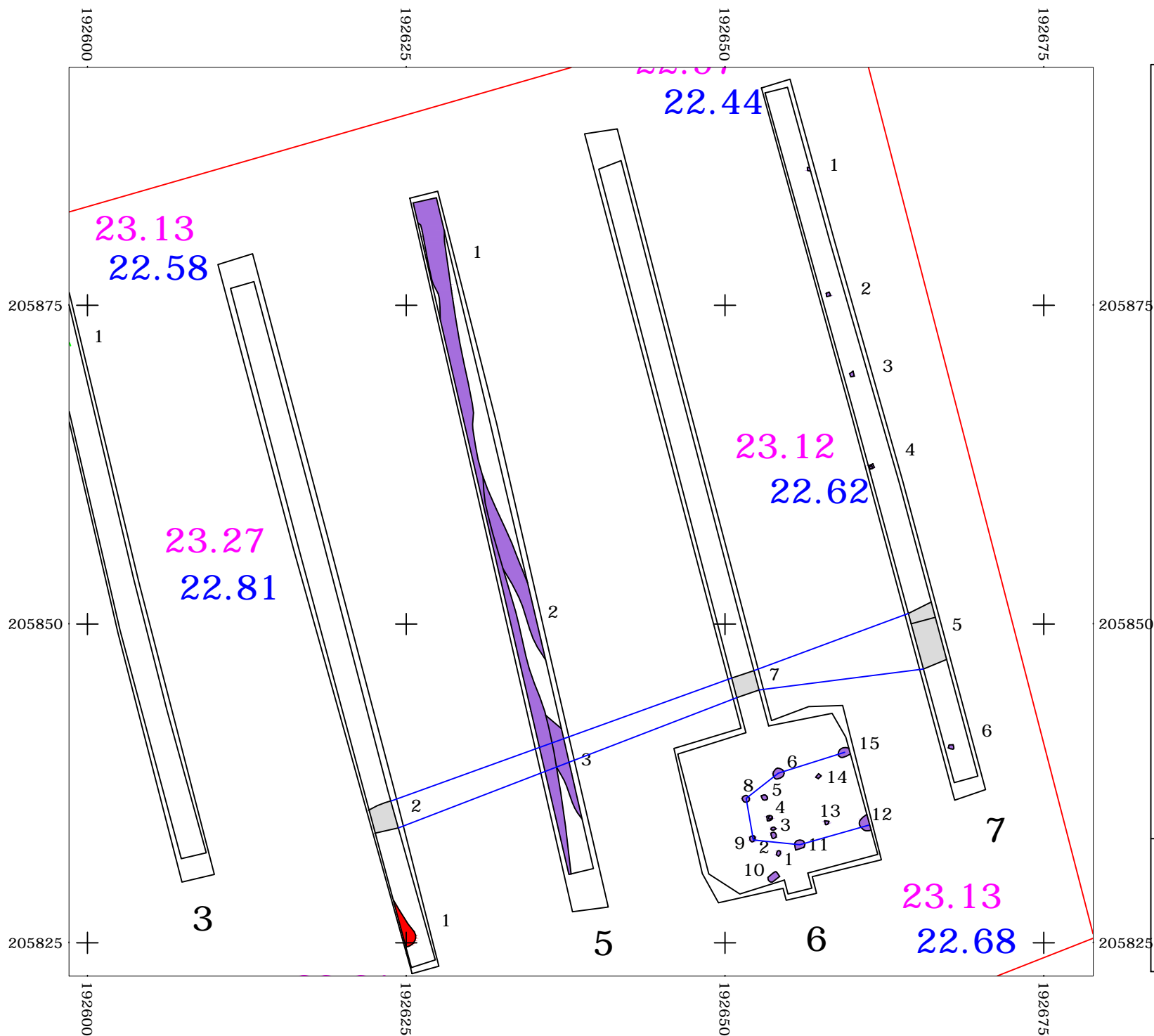

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Geel - Baantveld

Plan 2 detail plattegrond

Werkputten

Structuur

Hoogte spoor in m TAW

22.81

Hoogte maaiveld in m TAW

23.27

Onbepaalde datering

Middeleeuwen

Nieuwste tijd

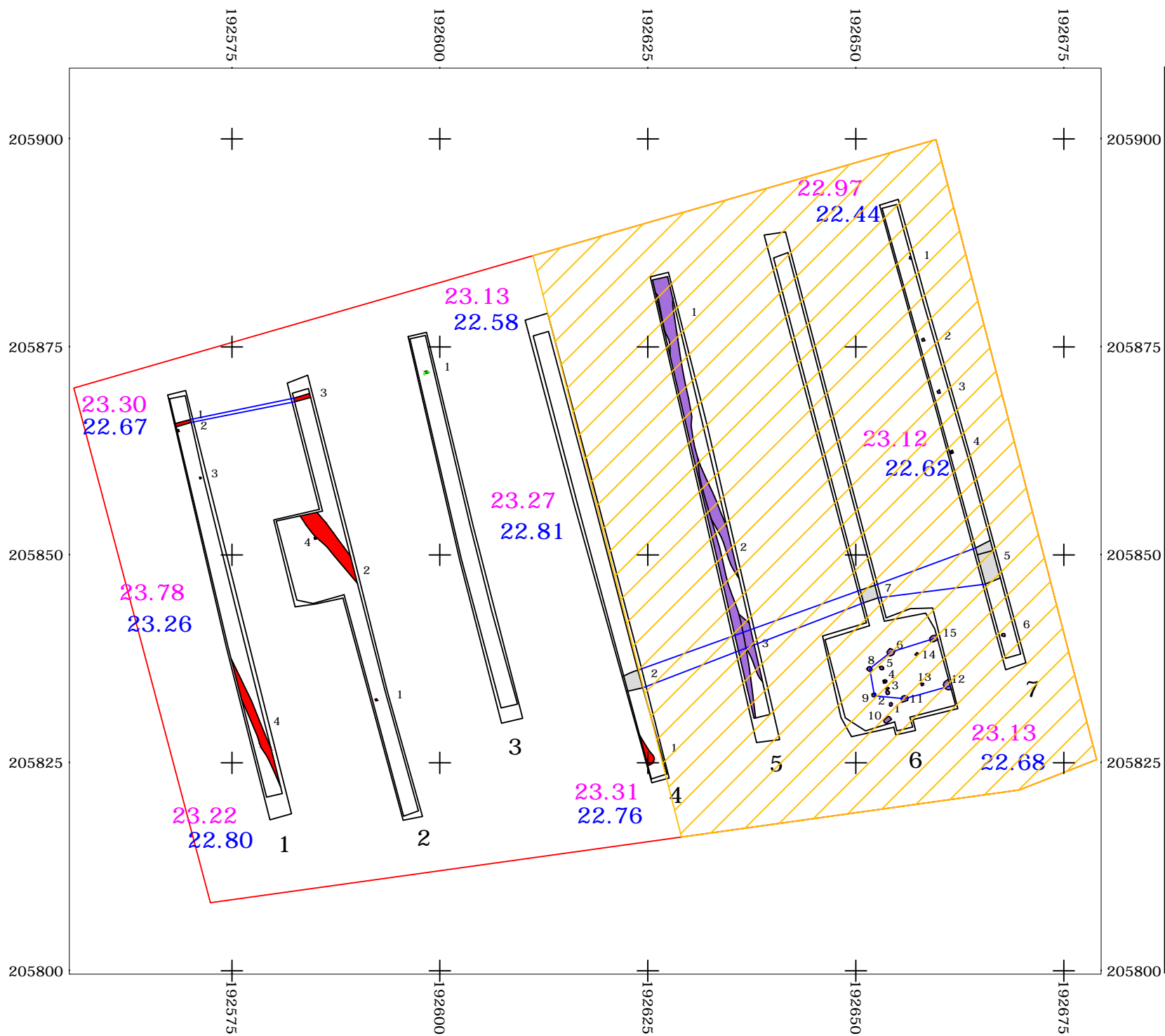

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Geel - Baantveld

Plan 3 Advies

Werkputten	
Structuur	
Hoogte spoor in m TAW	
Hoogte maaiveld in m TAW	
Onbepaalde datering	
Middeleeuwen	
Nieuwste tijd	
Advies	

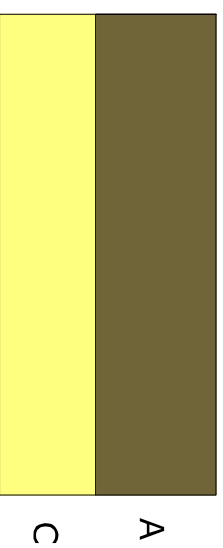
Coördinaten in Lambert 72

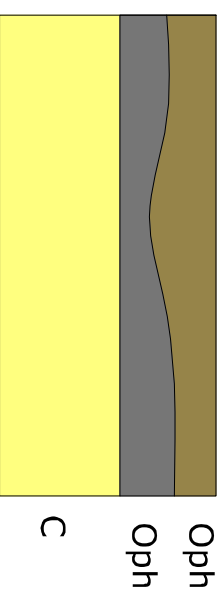
Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

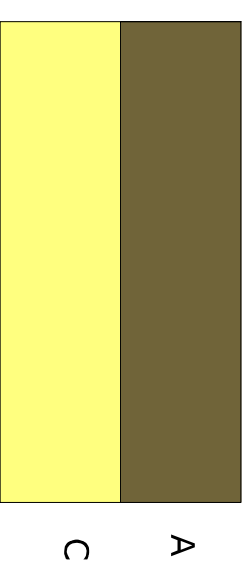
WP1 PR1

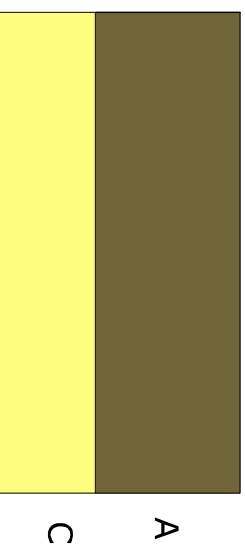
WP2 PR1

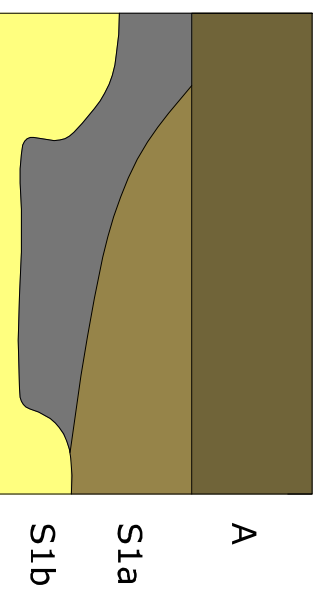
WP3 PR1

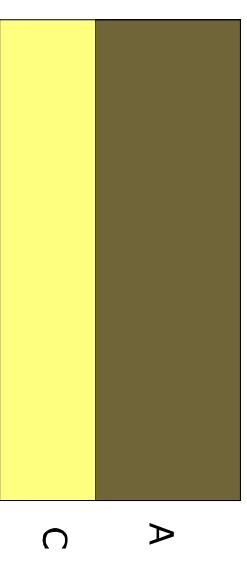
WP4 PR1

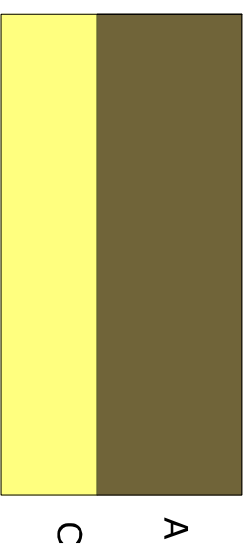
WP5 PR1

WP6 PR1

WP7 PR1

WP3 S1

1 m

Archeologisch vooronderzoek Geel - Baantveld

Formaat: A4
ID : Profiel- en coupetekeningen 1